

Kronik

Hvad fik vi ud af dialogen? 10 år med Islamisk-Kristent Studiecenter

Safet Bektovic, PhD i filosofi, medarbejder og tidligere næstformand i Islamisk-Kristent Studiecenter (IKS) og dr.theol. Lissi Rasmussen, leder af IKS

Der er blevet talt usandsynligt meget om interkulturel og -religiøs dialog efter tegningkrisen, og mange dialoginitiativer er taget. Ofte tales der om det, som om det er noget helt nyt, vi skal i gang med her i landet. I Islamisk-Kristent Studiecenter (IKS) har vi imidlertid beskæftiget os med dialog og samarbejde mellem mennesker med kristen og muslimsk baggrund i 10 år. Og til forskel fra de fleste andre dialoginitiativer, som er opstået ad hoc, dvs. i forbindelse med en krise og som udtryk for et akut behov, når tingene er gået galt, har IKS hele tiden arbejdet proaktivt og forsøgt at skabe muligheder for et vedvarende samarbejde.

Events og enkeltstående konferencer og debatmøder er naturligvis vigtige med henblik på at sende gode signaler og åbne for en samtale, men det er ikke tilstrækkeligt til at etablere relationer mellem mennesker på længere sigt. Ord alene – uanset hvor godt de lyder, kan ikke gøre det. Især ikke i en konfliktsituation, hvor mistro og fjendskab er opstået. Her skal der gøres meget mere for at skabe tillid og respekt. Bevidstheden om dialogens nødvendighed er en forudsætning, men det er først viljen til at anerkende den anden som den anden er, og til at arbejde på lige vilkår, der baner vejen for ægte dialog og samarbejde på tværs. Det tager tid at skabe den tillid og gensidige respekt, der skal til.

Islamisk-Kristent Studiecenter blev stiftet den 22.maj 1996 i Nørre Allé medborgerhus på Nørrebro. Til forskel fra andre dialog-centre rundt omkring i verden blev det startet af kristne og muslimer *i fællesskab*. Forinden havde en dialoggruppe bestående af fire kristne og fire muslimer mødtes gennem to år og besluttet at formidle deres erfaringer og fællesskab ud i samfundet. Gruppen fornemmede på det tidspunkt, at der var en øget interesse for dialog og samarbejde både i de kristne og muslimske miljøer, særligt blandt de unge med muslimsk baggrund, som er født og opvokset her i landet.

Gruppen havde indkaldt til et orienteringsmøde for at vejlede interessen hos de forskellige kirkelige og muslimske organisationer. Op mod 50 repræsentanter deltog fra 10 kristne og 11 muslimske organisationer sammen med en række folk fra universitetsverdenen. Der blev underskrevet en resolution om, at man var enig om, at tiden var inde til at starte et fælles center for dialog, og at initiativgruppen skulle gå videre i bestræbelserne på at skaffe økonomiske midler til formålet og finde et egnet sted.

Formålet var dengang, som det stadig er, at fremme konstruktive relationer, forbedre sameksistensen mellem mennesker med henholdsvis kristen og muslimsk baggrund gennem akademisk, folkeligt og praktisk arbejde. Centret skulle være et sted, hvor kristne og muslimer kunne mødes ansigt til ansigt - på lige fod og i tryghed og i gensidig respekt. Det viste sig, at netop det fælles ejerskab gjorde det muligt at opbygge og bevare den gensidige tillid på trods af den negative stemning, vi har oplevet i samfundet.

Året efter åbnede centret på Sortedam Dossering på Nørrebro. Vi blev hurtigt klar over, at det ikke er særligt frugtbart at starte dialogen i diskussioner om f.eks. gudsbegreb og treenighed med folk, der ikke kendte hinanden. Vi reserverede derfor teologiske emner til de mindre dialoggrupper, hvor folk kunne lære hinanden og kende, mens vi i de åbne møder tog udgangspunkt i etiske og samfundsmæssige problemstillinger. Foruden dialoggrupperne, som hele tiden har været fundament for centret, og debatmøderne har oplysning, rådgivning, undervisning, foredragsvirksomhed, forskning, konferencer og praktisk samarbejde omkring projekter været de vigtigste udadvendte aktiviteter.

Flere store begivenheder i de ti år, der er gået, har påvirket udviklingen i vort arbejde og har gjort det mere nødvendigt, men også mere besværligt. Vi tænker her på begivenhederne den 11.sept. 2001 og den efterfølgende ubehagelige politiske valgkamp med islam og muslimer som hovedtema, der førte til et regeringsskifte året efter, hvorved Dansk Folkeparti fik afgørende magt, og andre partier blev smittet af partiets leflen for fremmedangste stemmer. Med denne udvikling fulgte økonomiske nedskæringer i forhold til foreninger og organisationer, der arbejdede med etniske minoriteter og tværkulturel interaktion, herunder Islamisk-Kristent Studiecenter.

I 2003 sluttede regeringen sig til USA's "coalition of the willing" og sendte tropper til Irak Dette havde både en negativ og en positiv indvirkning på forholdet mellem kristne og muslimer. Det var negativt på den måde, at det af nogle muslimer blev opfattet som en aggressivitet mod islam og muslimer. De vendte sig dermed mod vesten og altså også Danmark. Også nogle gammeldanskere blev bestyrket i deres fjendebillede af muslimer og islam, og frygten for terrorisme på dansk jord blev forøget. Samtidig oplevede muslimer og kristne det positive, at uenigheden i befolkningen i forhold til krigen og Danmarks deltagelse i den gik på tværs af religiøst tilhørsforhold og kulturel baggrund. Og vi var mange, der stod sammen i demonstrationer mod krigen.

Endelig var der den såkaldte "tegningkrise", som også fik såvel negative som positive konsekvenser for kristen-muslimske relationer. Umiddelbart efter den voldsomme udvikling af krisen i begyndelsen af februar blev forholdene forværret, men også internt blandt muslimer og kristne skete en polarisering. Kristne og muslimske organisationer og enkeltpersoner havde brug for at positionere sig i forhold til hinanden internt i de to trossamfund og vogte på hinanden. Der opstod både alliancer og uvenskaber, som ikke tidligere havde eksisteret. Dette førte til en vis skepsis og afstandtagen til dialogaktiviteter på begge sider. Og ekstremistiske grupperinger på begge sider blev forstærket. Dette har dog fortaget sig siden.

Krisen førte ikke til den selvkritik og åbenhed, som mange af os håbede på. Den politiske populisme og regeringens arrogante attitude over for dens kritikere er fortsat. Det samme gælder den sædvanlige mediediskurs, der stadig fokuserer på enkeltimamers udsagn og adfærd og ikke på egentlige begivenheder. Måden at tale om minoriteter på er ikke blevet mere inkluderende. Vi her i Danmark giver stadig de andre skylden. Al kritik fra udlandet preller af, og vi er kun indstillede på at føre dialog på vore egne præmisser og kun med dem, vi kan lide og er enige med. Forskeres kritik af regeringens manglende dialogvilje under krisen understreger dette problem.

På den anden side har mange fået en større forståelse for det interkulturelle faktum i en moderne, globaliseret verden. De er blevet bevidste om, at envejstrafikken ikke kan fortsætte. Vi har nu set tydeligere symptomer på, at der er en pris, når et samfund lukker bestemte befolkningsgrupper ude og bestandigt taler nedværdigende til og om dem. Så har de ikke det overskud, der skal til, for at ”tåle hån, spot og latterliggørelse”. Muslimer i Norge, hvor det offentlige klima i forhold til etniske minoriteter er langt mindre negativt, håndterede situationen med betydeligt større overskud, fordi de i højere grad føler sig hjemme i landet og ikke behøver at løse interne problemer med støtte fra udlandet, fra udenlandske ambassadører og brødre og søstre i Mellemøsten.

Tegningkrisen har endvidere tydeliggjort, at religion på en paradoksalmåde har fået både en mere negativ og en mere positiv klang her i landet. Sekularismen hos nogle borgere er blevet mere fundamentalistisk. Under og efter tegningkrisen har vi igen og igen hørt krav om anerkendelse af ønsket om at være fri for religion. Og senest har bl.a. statsministeren givet udtryk for, at religion fylder for meget i det offentlige rum. Den er og skal være en privatsag. Andre, især de unge er blevet mere interesseret i religion, mere religiøst søgende. Men deres religiøsitet er ofte langt mere flydende end tidligere. Religioner er ikke afgrænsede, distinkte størrelser, som de var tidligere.

Derfor er det blevet mere og mere upræcist at tale om møde mellem to eller flere kulturer og religioner. Mødet foregår nemlig ikke kun mellem mennesker, men også i det enkelte menneske. Vi præges hver især af flere forskellige kulturer og religioner. Vi bevæger os, gifter os på tværs, blander os med hinanden, og via internettet og TV smitter vi af på hinanden, uanset om vi vil det eller ej. At tænke i ”DEM og OS” kategorier er derfor ikke bare uhensigtsmæssigt og ofte stigmatiserende, men det er også utidssvarende. Vi er nødt til at tage imod den udfordring, det er bevidst at leve med tilstedeværelsen af samspillet mellem forskellige kulturer og religioner.

Alle disse tendenser i samfundet har også medført forandringer og udvikling i IKS’ arbejde og tanker om dialog. Arbejdet med medier er i stigende grad blevet vanskeligere og krævende. Flere medarbejdere har været involveret i dette arbejde, og det har taget mange kræfter. Også foredragsvirksomhed er blevet mere og mere besværlig og ressourcekrævende, idet stemningen blandt tilhørerne, især de ældre af dem er blevet betydeligt mere konfrontatorisk og undertiden også hadsk i forhold til muslimer. Samtidig er det blevet lettere at motivere mennesker, især de unge for arbejdet. Og de kommer mere til os end før.

De ti år centret har eksisteret, har på mange måder og i stigende grad været en kamp. Ikke en kamp om, hvem der har sandheden, eller hvem der skulle sætte dagsordenen, men snarere en evig kamp for at overkomme alle de udfordringer og opgaver, alt det vi gerne ville og mente, der var brug for, udelukkende ved hjælp af frivillig arbejdskraft.

Dog må vi i dag sige, at de glæder og positive oplevelser, vi har haft, har gjort at det har været det hele værd – især glæden over fællesskabet, når det lykkedes at skabe gode relationer mellem mennesker og få dem til at tale om og se på hinanden på en mere positiv måde.

Hvad har vi da opnået? Hvad har vi fået ud af dialogen? Sådant har mange spurgt os. Det kan selvfølgelig ikke sådan måles og vejes. Man kan ikke pege og sige: Her og der er resultaterne. Det vi drømte om for ti år siden – at blive katalysatorer for en udvikling i retning af respekt og forståelse af hinanden i samfundet - har vi kun opnået til en vis grad. Respekt og forståelse ER jo dog en del af virkeligheden, uanset om mange journalister og politikere har svært ved at fået øje på det. Men stærke kræfter har trukket i den modsatte retning. Her tænker vi først og fremmest på den politiske udvikling og mediernes negative billede af islam og muslimer. Etniske minoriteter, og særligt muslimer, har igennem alle årene været det emne, der bestemmer, hvem der har magten, og er stadig bedste nyhedsstof - vel at mærke i negativ forstand. Det er odds, der er svære at kæmpe imod.

Alligevel mener vi, at vi har opnået resultater, bl.a. ved at have udfordret eksklusivisme og fordomme på begge sider. Der er langt mindre skepsis overfor dialogarbejde i dag end for ti år siden i vore baglande. Der er mere opmærksomhed på dialog som en proces, en livsholdning, snarere end som noget, der er nødvendigt, fordi det nu ikke kan være anderledes. Mange steder er der åbnet op både indenfor Folkekirken og i de muslimske miljøer. Det er vort indtryk, at mange frivillige og brugere viderefremidler deres dialogerfaringer, når de bevæger sig ud fra IKS, og der tages i dag mange tværkulturelle initiativer på begge sider.

Det har været vigtigt for os i IKS at skabe et rum for gensidig tillid, ligeværdighed og gensidighed. Det har vi ikke opnået mellem alle i befolkningen, men dog mellem en hel del. Mange af dem, IKS har haft kontakt med (dvs. gennemsnitligt 5-6.000 årligt) har fået en oplevelse af, hvem den anden i virkeligheden er – som enkeltindivid og ikke blot som del af en gruppe. Uden at være trængt, uden at skulle forsvare eller forklare sig, har man kunnet tale frit og åbent om det, man er optaget af, og som er vigtigt for en selv. Man kan komme til orde og bidrage på egne præmisser, og man har kunnet indgå i et ligeværdigt samarbejde omkring fælles projekter. Og det er vores overbevisning, at det har været med til at skabe mere selvtillid, især blandt unge med muslimsk baggrund, som er blevet mere aktive i samfundsdebatten, i det politiske liv og i foreningslivet.

IKS har besluttet at tilføje "Center for Sameksistens" til sit navn for at signalere en fornyelse og understrege, at der er tale om et arbejde, der ikke bare er til gavn for de bevidst religiøse, men for sameksistensen i hele vort samfund. Derfor vil vi i fremtiden søge at involvere bredere kredse end tidligere og gøre vore aktiviteter mere målrettede og praksisorienterede, sådan som det også er tendensen i internationalt dialogarbejde. Et eksempel på et sådan praksis- og målorienteret projekt er vort omsorgsarbejde på hospitaler i Københavnsområdet. Tyve kristne og muslimer har sammen gennemgået kurser i omsorgsarbejde og udgør nu et ressource-team, som kan tilkaldes, når personalet på Rigshospitalet og Amtssygehuset i Herlev har brug for hjælp og rådgivning, og patienter har brug for omsorg og samtale.

For 10 år siden var det vigtigt simpelthen at bringe mennesker sammen og demonstrere, at det var muligt at sidde i samme rum og tale om religion og tro på en fredelig og konstruktiv måde. Det er der selvfølgelig stadig brug for, men det er i stigende grad blevet klart, at interreligiøs

dialog i traditionel vestlig forstand, fokuseret på samtaler om tro ikke er nok. Der er brug for fælles handling i forhold til de fælles udfordringer, vi står over for. Der er brug for en fælles indsats for at sikre sammenhængskraften og sameksistensen i vort land.